

O DUBROVAČKOM PATRICIJATU U XIV STOLJEĆU

Josip Lučić

Pitanjem dubrovačkog patricijata u XIV (djelomično XIII i XV st.), osobito s aspekta njegova osobnog sastava, pozabavila se Irmgard Mahnken u opširnom djelu pod naslovom: »Dubrovački patricijat u XIV veku, PI SAN 340, 1960, str. 562 i table 1—87. Knjiga se dijeli na 3 dijela: I Dubrovnik i njegov patricijat u XIV v., sa priložima (3—110), II dubrovački vlastelinski rodovi XIV v. u pojedinačnim prikazima (111—466), gdje daje prikaz najvažnijih činjenica iz prošlosti pojedinih rodova do kraja XIV st. a negdje i dalje, III genealoške table (1—86).

Djelo je plod dugogodišnjeg marljivog istraživanja arhivskog i objelodanjenog materijala. Budući da su rezultati i zaključci do kojih je M. došla u mnogo čemu novi i različiti od dosadašnjih pogleda na dubrovačku prošlost, dat ćemo: 1) prikaz djela, II) primjedbe i III) genealoške dopune o pojedinim rodovima.

I Osnovna postavka od koje autorica polazi jest da je »patricijat određena grupa rodova, koja se odvaja od ostalog stanovništva, a čiji pripadnici dominiraju u javnom životu grada« (7). Njihova je vanjska oznaka da su muškarci — najprije po tradiciji, a kasnije po nasljednom pravu — pripadali Velikom vijeću (*Consilium maius*), odakle se biraju za javne službe. Ovom konstatacijom M. je tačno precizirala tko se ima smatrati za vlastelina (*nobilis*) u Dubrovniku. Dosad to nije bilo jasno fiksirano, barem ne za početak XIV st. Vlastela vuku porijeklo, smatra M., iz bogatog gornjeg trgovačkog sloja koji se formirao u XIII st. To su ekonomski najjače i najutjecajnije obitelji u Dubrovniku toga vremena. Pučani (*cives de populo*), ma koliko bili ekonomski jaki, nisu poslije 1300. imali pristup u krug vlastele. Broj rodova koji su u početku XIV st. formirali vlasteoski sloj, ne povećava se do XVII st. (do potresa). M. dalje konstatira da se vlastela sastoji u principu od rodova (*scata*), a ne od pojedinih obitelji u užem smislu. Malom vijeću, npr., mogao je pripadati samo jedan predstavnik roda. Time ona otvara pitanje odnosa između roda i obitelji, odnosno roda i obiteljskih imena.

M. ispituje u kakvoj su vezi razvoj porodičnih imena i rodovi. Po njenom mišljenju, Anonimov popis vlastele, sastavljen »uz korištenje stare arhivske građe«, sadrži mnogo imena rodova, ali oni nisu bili samostalne casate. Razlog tome nalazi u činjenici da je u srednjem vijeku glavna oznaka neke osobe bilo lično ime. Tek potkraj XIV st. porodično ime dobiva jači naglasak pri označavanju pojedinaca. Budući da su se u jednom rodu često nagomilavala ista lična imena, bilo je potrebno da se uvedu nadimci, kako bi se pojedinci međusobno razlikovali. Tokom vremena nadimci (»prezimeni«) naslijeđivali su se kroz generacije. Prema tome, zaključuje M., nadimci (»prezimeni«) javljaju se kad

je potrebna neosporna pravna identifikacija pojedinaca. Zbog toga upotreba stalnog prezimena (porodičnog imena) javlja se usporedo s razvitkom kancelarijskog poslovanja i utvrđuje se kao princip oko 1300. Neki put, izvodi dalje M., od jednog porodičnog ogranka s vlastitim nadimkom mogla je da postane samostalna poridica, novi rod, nova sclata. Ali to je bio izuzetak. »U većini su slučajeva kod nosioca novih ‚prezimena‘ u pitanju samo ogranci određenog roda, pri čemu je potpuno sačuvana svest o pripadnosti tom rodu (sclata) i u pravnom smislu« (14). Npr., kod roda Mence ogranci su: Gallo, Preslića, Chiachio. M. se ne zadržava samo na izlaganju da su neki rodovi u stvari ogranci određenog roda, nego ide i dalje: ona tvrdi »da su bila upotrebljavana različita imena za isti rod, a da se time nije označavala jedna određena grana« (14). Tokom vremena jedno bi od tih dvaju različitih imena iščezlo. To znači da su neki rodovi identični, iako nose različita »prezimena« (npr. Prodanello su identični sa Bauxella, Vitana sa Baraba itd.). Osvrćući se na poglavlja dubrovačkog Statuta koja se odnose na obiteljsko pravo, M. slijedi zaključke B. Bogišića, koji u nasljednom obiteljskom pravu Dubrovniku vidi jak utjecaj slavenskoga pravnog shvaćanja. Ona smatra da se taj slavenski pravni element u ustrojstvu dubrovačke porodice mora datirati u početak XIII st. i ranije, jer ima odlučnu važnost u rješavanju problema slavizacije dubrovačkog patricijata.

Po njenom mišljenju, Dubrovnik ima da zahvali za svoju veličinu trgovini. Budući da se dubrovačka vlastela u XIV st. sastoje od trgovačkih rodova, povijest se dubrovačkog patricijata mora osvijetliti poviješću dubrovačke trgovine. Kroz trgovinu odražavali su se i privredni interesi pojedinih rodova, što M. sustavno obrazlaže.

U poglavlju »Javni život«, M. je dobro obradila upravu u Dubrovniku. Opisala je pojedina zvanja i dužnosti vlastele. To je poglavlje potpunije od poznate rasprave K. Vojvodića »O državnom ustrojstvu republike dubrovačke« (Rad 103, 24—67). Međutim, u tom se poglavlju mogu uočiti brojne nadopune s obzirom na sadržaj i karakter uprave u neposrednoj okolici Dubrovniku.

Što se tiče položaja vlastele prema pučanima i vlastele međusobno, M. dobro uočava da se »članstvom u Vijeću, tj. učestvovanjem u vladi i upravi Republike razlikovao vlastelin od ostalih građana Dubrovniku« (32). Ali, iako je »patricijat [...] sloj ravnopravnih pojedinaca, a tu je jednako simbolizovalo Veliko vijeće [...] u praksi je politički značaj pojedine vlastele i pojedinih rodova bio različiti« (51). Iz najotmjenijih i najuglednijih rodova biraju se rektori, suci-članovi Malog vijeća i Senata, poklisari i druga važna zvanja. Prema broju predstavnika u tim važnim funkcijama mjeri se i političko značenje pojedinih rodova, odnosno njihov uspon i pad — smatra M. Po njenom mišljenju, neposredno prije velike kuge 1348. događa se preokret među dubrovačkom vlastelom. U prvi politički plan stupaju oni rodovi koji se orijentiraju prema Srbiji (52). (Takvu diferencijaciju vlastele autorica je opširnije obrazložila u raspravi »O dubrovačkim vlastelinskim rodovima i njihovoj političkoj ulozi u XIV veku«, IG 2, 1955, 81—102).

Autorica je po struci slavist pa je razumljivo da je posebno poglavlje posvetila problemu narodnosti dubrovačkog patricijata. Konstatira da se Dubrovčani služe u drugoj četvrtini XV st.: 1) latinskim jezikom u dokumentima, 2) starodubrovačkim u službenim unutrašnjim poslovima grada, 3) talijanskim

u trgovini, školi i nekim dokumentima, 4) slavenskim (srpskohrvatskim, vjerojatno hercegovačkog obilježja) kao općim govornim jezikom svih slojeva. Što se tiče izvora o prilikama prije 1400, ona se poziva na različite drugorazredne izvještaje XII—XV st., u kojima se govori o upotrebi slavenskog jezika, pored romanskog, općenito u Dalmaciji i Dubrovniku. Budući da nema direktnih vijesti o jezičnim prilikama iz XIII i XIV st., M. istražuje razvoj romanskog i slavenskog elementa u ličnim imenima. Konstatira da se ne mogu odvojiti slavenska imena od »kršćanskih« i s pomoću njih povući granicu između slavenskog i romanskog utjecaja. Kršćanska imena bila su u upotrebi i kod Slavena, pa se ne može dobiti tačna slika slavenskog odnosno romanskog elementa prema imenima. Što se tiče porodičnih imena, M. tvrdi da »svako vlasteosko prezime ima dva oblika: jedan »romanski« i jedan »slovenski na -ić« (64). U prilog toj tvrdnji osobito ističe ispravu od 15. VI 1253 (ugovor Dubrovnika i bugarskog cara Asena), u kojoj nalazi da od 100 vlasteoskih imena svega sedam nema nastavak na -ić, a samo pet od njih nisu slavenska. M. smatra da se u toj ispravi ne radi o vanjskom »formalnom poslovenjivanju imena, izazvanom slovenskim jezikom isprava, nego da su se sami Dubrovčani služili tim slovenskim oblicima« (65). Budući da u Dubrovniku postoji takva dvojezičnost, porodično ime romanskog oblika označavalo je, prema M., vanjski znak određena društvenog položaja. Dosada se pojava ličnih slavenskih ženskih imena u Dubrovniku u XIII st. tumačila kao posljedica ženidbenih veza Dubrovčana sa zaleđem. M. odbija to tumačenje ističući da je u XIII st. zabilježen samo jedan slučaj ženidbe dubrovačkog vlastelina i kćeri plemića iz zaleđa. Po njeznom mišljenju, u prvoj polovini ili potkraj XII st. prevladao je u Dubrovniku običaj da otmjena vlastela daju kćerima slavenska imena. Muškarci pak, tumači dalje, nose imena romanskog karaktera, kako bi mogli zbog trgovine da se bolje prilagode Talijanima i Srbima (67). Njezino je općenito rezoniranje: kod gotovo svih porodica zastupljena su usporedno slavenska i romanska imena — velik broj porodičnih imena u XIII st. slavenskog je porijekla — u drugoj polovici XIII st. osobito prevladava slavenski sufiks -onja nad romanskim sufiksima — postotak slavenskih imena kod vlastele je veći ukoliko vlastelin zauzima viši službeni položaj (isprava iz 1253) — u drugoj polovici XIII st. opada izrazita upotreba slavenskih i neslavenskih muških imena. Izvodi konačni zaključak: potkraj XII st. postoji »naprednost« i prožimanje romanskog i slavenskog elementa u imenima. Poslije toga se oba elementa ujednačavaju, tako da romanski element, na štetu slavenskog, zahvaća više javni nego obiteljski život. Slavenski jezik kao porodični jezik vlastele izbija u toku XIV st. opet na površinu u obliku slavenskih imena, ali bez romanskih paralela kao u XIII st. (72—73).

S obzirom na sastav dubrovačkog stanovništva, nastavlja dalje M., vlastela čine potkraj XIII st. čvrsto jedinstvo i njihov se etnički karakter ne mijenja doseljivanjem drugih vlasteoskih porodica, osobito iz Kotora. Na kraju poglavlja ispituje tko su »habitatores«, »salariați«, odakle se doseljuju i kojeg su etničkog porijekla.

Na kraju M. pokušava riješiti problem razvoja narodnosti dubrovačkog patricijata. Iz postavke da je u XII st. slavenski element (imena!) u dubrovačkom patricijatu vrlo jak faktor, potpuno izmiješan s romanskim elementom

i najkasnije od 1200. najjače se ističe u najutjecajnijim porodicama, ona povlači zaključak da nije tek u to vrijeme počelo prodiranje Slavena u staro romansko građanstvo, da je ono započelo već prije, bilo postepeno, bilo primanjem (do 1100) jakoga slavenskog elementa u najviše slojeve gradskog stanovništva. Samo time, misli M., može se objasniti karakter i razvitak imena i elementi južnoslavenske obiteljske organizacije u Statutu (84). Slavenski element nije uspio poslaviniti romanski, jer je potonji bio kulturno snažniji, nego se vrši obratan proces. Poslije asimilacije ovih dvaju elemenata formirao se lik dubrovačke vlastele. Vlastela nisu dakle odvojeni »romanski starosjedioci«, kako su neki mislili, nego etnički izmiješani sloj trgovačkih porodica koji se tokom XIII st. ekonomski i društveno izdvojio od ostalog stanovništva — konstatira M. (85). »Za pripadnost ovom sloju, koji se pretvorio u patricijat, bio je merodavan ekonomsko-društveni značaj dotičnih porodica, o nekom romanskom ili bar pretežno romanskom patricijatu u pogledu porekla i etničke pripadnosti ne može više biti govora u XIII veku« (85—86). Spajanje slavenskog i romanskog elementa uvjetovalo je pojavu specifične dubrovačke samosvijesti. Dubrovčani ne ističu narodnost, tvrdi M., nego se deklariraju kao Dubrovčani. Gradacija u mješavini romanskog i slavenskog elementa, ne znači, prema tome, nacionalnu nego kulturnu i društvenu diferencijaciju. Međutim, kulturno poromanjvanje nije bilo radikalno, pa se slavenski element uzdiže u XIV st. da bi kasnije postao jezik dubrovačke književnosti — zaključuje M.

Njezino izlaganje dalo bi se rezimirati u slijedećim crtama: vlastela su u Dubrovniku oni koji pripadaju Velikom vijeću i odatle se biraju za javne službe — neki rodovi koji se javljaju pod posebnim imenima nisu samostalni rodovi nego ogranci drugih rodova, neki pak rodovi, iako imaju različita obiteljska imena, međusobno su identični (na taj način M. je smanjila broj vlasteoskih rodova na oko 78 u XIV st.) — vlastela su međusobno ravnopravna, ali rodovi koji vrše najodgovornije službe u senatu, upravi, diplomaciji i sl. ugledniji su od onih koji vrše niže službe — slavenski element snažno prodire u dubrovačko društvo prije 1100. — romanski element asimilirao je slavenski jer je bio od ovoga kulturno jači — poslije njihove asimilacije potkraj XIII i na početku XIV st., iz najjačih trgovačkih obitelji formirao se sloj dubrovačke vlastele, za koju se više ne može tačno utvrditi etničko porijeklo — slavenski element osobito je došao do izražaja u osobnim imenima vlastele i obiteljskom nasljednom pravu, i opet se jače uzdiže u polovini XIV st., da bi kasnije postao književni jezik Dubrovčana.

Drugi dio knjige, u kojem M. prikazuje vlastelinske rodove u pojedinačnim prikazima, po našem je mišljenju najvredniji. Ovdje su skupljeni brojni podaci za povijest pojedinih rodova: oni su nanizani više-manje kronološki i obuhvaćaju različite oblike djelatnosti pojedinih rodova. Međutim, autorica nije uvijek samo nizala podatke, ona ih je uklapala u djelatnost pojedinaca unutar pojedinog roda i time iznosila jasniju sliku uloge pojedinca i čitavog roda u dubrovačkoj prošlosti. Koliko smo mogli uočiti, nedostaju podaci o angažiranosti pojedinih rodova u poljoprivredi, odnosno: u kojem su opsegu vlastela kao cjelina i pojedinci bili zemljovlasnici i utjecali na tu granu dubrovačke privrede. Upravo ulogom vlastele, pučana, crkve u zemljovlasništvu

u Dubrovniku nije se dosad nitko temeljitije pozabavio. (Možda ću jednom biti u mogućnosti da objavim svoje rezultate o uzajamnom odnosu političkog uspona vlastele i širenja njihova zemljišnog vlasništva; tako isto i građana (pučana) i drugih slojeva dubrovačkog društva).

II Autorica tvrdi da je u Dubrovniku u XII i XIII st. slavenski element neobično jak. To nastoji dokazati naročito ispravom od 15. VI 1253. u kojoj, kako ističe, od 100 vlastelinskih imena samo sedam nemaju oblik na -ić, a od sedamnaest ljudi na najvišim položajima samo petorica nemaju čisto slavensko lično ime ili prezime (64, 84). Smatramo da je ova tvrdnja pretjerana. Naime, omjer 100:7 u korist Slavena ne bi značio da se radi samo o izrazito jakom slavenskom utjecaju nego bi se moglo govoriti o totalnom slavenstvu Dubrovnika u drugoj polovici XIII st. Zar bi se taj slav. totalitet Dubrovčana odnosno dubrovačke vlastele, odrazio samo u slav. imenima i slav. utjecaju na dubrovačko obiteljsko nasljedno pravo (ovome treba još dodati i slavenske institucije: vraždu i stanak)? Ne bi li se taj slav. utjecaj odrazio u svim oblicima dubrovačkog života i društva, počevši od zakonodavne, izvršne vlasti i sudstva pa na niže? Smatramo da isprava od 5. VI 1253. ne može biti pouzdan izvor o etničkim proporcijama u Dubrovniku, zato jer je pisana slav. jezikom, a sastavljena je u težnji da se Dubrovčani teritorijalno prošire i dobiju neke povlastice od slav. vladara. Imena u njoj su p r e v e d a n a na slav. jezik i prilagođena momentanoj situaciji da se udobrovolji jedan slav. vladar. U tom smislu treba upotrebljavati i sve ostale slav. isprave iz Dubrovnika. Drugi izvor i druge činjenice dokazuju da je Dubrovnik u XIII st. pretežno romanski. Izrazito presudno jačanje i prodiranje slav. elemenata započinje istom u polovici XIV stoljeća.

Stjecajem okolnosti bavio sam se zemljoradničkim odnosima u dubrovačkoj Astoreji kod svih slojeva društva. Ovdje ću iznijeti samo brojke u odnosu slavenskih i neslavenskih prezimena zemljovlasnika u Astoreji za kraj XIII i polovicu XIV st. (dokumentacija u mojoj disertaciji: »Ekonomsko-društveni odnosi u dubrovačkoj Astoreji do 1366. g., pogl., Ostali društveni slojevi kao zemljovlasnici).

	Izumiru potkraj XIII st.		Izumiru do pol. XIV st.		Žive u pol. XIV st.	
	slav.	neslav.	slav.	neslav.	slav.	neslav.
pučani:	5	18	19	40	9	10
trgovci:			4	7	17	12
osobe neodr. zanimanja:	20	23	77	64	55	14
	25	41	100	111	81	36

Iz tabele jasno proizlazi da slav. zemljovlasnički element u neposrednoj okolici Dubrovnika jača izrazitije tek u polovici XIV st., dok potkraj XIII st. prevladava neslavenski element. Ako se uzme u obzir da svi ti ljudi žive u

gradu, onda možemo dobiti proporciju slav. i neslav. elemenata i u samom gradu prema etničkom sastavu zemljovlasnika. Kod obrtnika je odnos nešto povoljniji za slav. element. Navodimo podatke za samo tri najbrojnije grupe obrtnika zemljovlasnika: zlatare, postolare i klesare:

	izumiru potkraj u XIII st.		žive do pol. XIV st.	
	slav.	neslav.	slav.	neslav.
zlatari:	3	-	11	7
postolari:	3	1	11	5
klesari:	3	2	8	4

Iz tih tabela jasno proizlazi da slav. element tek u XIV st. jača i brojčano se ističe. (Kod ostalih obrtnika za kraj XIII i pol. XIV st. omjer je 56:36 u korist Slavena.) Iz tabela slijedi i zaključak da je slav. element počeo jače prodirati u Dubrovnik preko obrtnika i građana. Vrijedno je usporediti i tabelu slav. i neslav. imena od X do XIV st. kod I. Sindika (Dubrovnik i okolina, Naselja i porekla stanovništva 23, str. 91).

Navest ću i druge dokaze da slav. element u Dubrovniku nije bio tako izričito jak da bi mogli uzeti omjer vlastelinskih imena 100:7 kao dokaz u njegovu korist i uzorak za izrazitu jakost slav. elemenata. To je toponomastika. Odnos slav. i neslav. toponima u XIII i polovici XIV st. očigledno ide na štetu slavenskog elementa. Što su toponimi udaljeniji od grada, to su slav. brojniji, a bliže gradu slabiji (usp. J. Lučić, *Historijska topografija dubrovačke Astoreje do 1366. g.*, Anali VIII—IX, 275—299). Da je utjecaj slav. elementa u Dubrovniku u XIII st., bio tako velik kao što M. pretpostavlja prema imenima vlastele, tada bi se taj utjecaj bio odrazio u povoljnijem omjeru i na toponomastici. U prozvodnim odnosima, osobito u agraru, prevladavaju tipovi neslavenskih proizvodnih odnosa, u prvom redu zakup i neka vrsta srednjevjekovnog servituta upravo do 1300. kao kontinuitet agrarnih odnosa iz kasne antike (usp. J. Lučić, *Agrarno-proizvodni odnosi u okolini Dubrovnika*, predano za tisak *Zgodovinskom časopisu*). Da su Slaveni bili izrazito jaki, bili bi agrarnim proizvodnim odnosima dali drugačiji sadržaj i oblik nego što je tada u Dubrovniku bilo. Smatramo da se preko ovih činjenica ne može olako prijeći. Ponavljam — ne mogu se izvoditi zaključci o etničkom karakteru Dubrovnika na ispravi prevedenoj na slavenski jezik iz 1253. Ne radi se ovdje o dvojstvu izvora, jednih pisanih slavenskim, a drugih latinskim jezikom, kao što je to, npr., slučaj kod bosanskih patarena. Tamo su slav. izbori domaći, a latinski strani. U Dubrovniku je obratno: latinski izvori su domaći, a slavenski prevedeni i prilagođeni susjedima. Zato u Dubrovniku treba dati prednost latinskim izvorima. Naše primjedbe ne idu zatim da niječu utjecaj slav. elementa u Dubrovniku i njegov prodor u vladajući sloj — vlastelu. Želimo istaknuti da slav. element nije u Dubrovniku tako jak kako M. tvrdi. Njegov će se prodor jače osjetiti u pol. XIV st. Dubrovnik je tada prorijeđen od kuge. Njegova orijentacija prema ugarsko-hrvatskom kralju omogućit će da se uspostave tješnje veze

između Dubrovnika i slav. zaleđa (Bosne) s jedne, a dalmatinskih otoka i Hrvatske s druge strane. U takvom političkom sklopu jedne zajedničke države, u kojoj je slav. element bio neobično jak, da ne kažem prevladavajući, možemo pretpostaviti da će taj element lakše utjecati i na dubrovački etnički sastav, jače nego je to bio slučaj u XIII st. kad je Dubrovnik bio pod Venecijom i u trajnim ratovima sa zaleđem. Uostalom, i Skok i Rešetar, kojima se doista ne može predbaciti romanofilstvo, datiraju jaču slavizaciju Dubrovnika tek polovicom XIV stoljeća.

Po našem mišljenju, asimilacija Slavena i Romana u Dubrovniku tekla je postepeno, ali sveobuhvatno. To znači da je obuhvaćala sve slojeve stanovništva. Pridošlice, koji su dolazili u grad, ulazili su prema svojem ekonomskom položaju u društvene kategorije grada Dubrovnika. Seljaci, obrtnici i trgovci u određene slojeve pučana — plebsa, a vlastela i bogati trgovci u gornji sloj društva — patricijat. Slavenske pridošlice postaju »Romani« ne zbog etničkog osjećaja, nego zbog društvenog položaja koji u gradu zauzimaju. Slaveni i Romani u Dubrovniku nalazimo u svim slojevima društva i kategorijama pučana i vlastele. To se nedvojbeno razabire iz malo prije iznijetih statistika. Vladajući sloj u gradu također se biološki mijenjao. Ako je išta pouzdan popis vlastele koji je objavio Anonim (ed. Nodilo, str. 147—163), tada vidimo da je do 1361. izumrlo oko 57 vlastelinskih rodova neslavenskog porijekla, a oko 16 rodova slav. porijekla. Poslije 1361. živjela su oko 34 vlastelinska roda neslav. porijekla, a oko 15 rodova slav. porijekla (ne uzimajući u obzir one rodove koji su živjeli do XVII st.). Ovi brojčani odnosi su relativni s obzirom na vrijednost Anonimova popisa. Ipak su oni karakteristični. (M. priznaje da Anonimov popis nije sastavljen samo na temelju tradicije, nego i uz upotrebu stare arhivske građe; str. 9—10). Stari vlastelinski romanski rodovi izumiru, a nadomještaju se slav. rodovima. Prema našim istraživanjima, biološki su najotporniji bili oni rodovi koji su imali zemlju i slav. rodovi koji su se kasnije doselili. Među preživjelim romanskim rodovima ima ih dosta koji su porijeklom iz Kotora, Albanije, nešto iz Splita i Zadra itd. Prema tome, ne možemo ni o njima govoriti kao potpunim Romanima. Zbog Anonimova isticanja koji rod slav. a koji neslav. porijekla, smatramo da se u Dubrovniku u to vrijeme vodilo računa o etničkom porijeklu. Budući da je, opet prema Anonimu, do 1300. izumrlo svega šest neslav. a jedan slav. vlastelinski rod, vidimo da romanski element u XIII st. ne doživljava jake potrese. Međutim, od 1300.—61. nestalo je oko 51 neslavenskog, a oko 15 slavenskih vlastelinskih rodova. Zbog toga možemo uzeti polovicu XIV st. kao prekretnicu u korist slavenskog elementa, jer su neslavenski rodovi dva i po puća više stradali od kuge nego slavenski rodovi po porijeklu. P. Skok također ističe da su jake epidemične bolesti u XIV st. strahovito prorijedile romansko gradsko stanovništvo (O simbiozi i nestanku starih Romana u Dalmaciji i na Primorju u svijetlu onomastike, Razprave IV, Ljubljana 1928, 19). Budući da sva ova pitanja zadiru u lingvistiku, navest ću i zaključke Ž. Muljačića, danas možda najboljeg poznavaoa i istraživača staroga dubrovačkog govora. On konstatira da Konstantin Porfirogenet sredinom X st. ne zna za Slaveni u Dubrovniku. Prve vijesti o njima potječu iz XII st. Od oko XII i XIII st. do početka XV st. razvija se romansko-slavenska simbioza, tako da je tokom druge polovice XIV st. slavizacija završena. Romani (Latini) nisu samo vlada-

jući sloj, nego je njih bilo i među sirotinjom. Mnogi Raguzejci (vlastela i puk) naučili su u XIII i XIV st. naš jezik (Dalmatinski elementi u mletačkim pisanim dubrovačkim dokumentima XIV st. Prilog Raguzejsko dijahronoj fonologiji i dalmatsko-mletačkoj konvergenciji, Rad JAZU 327, str. 339—346). Na kraju želim zaključiti: proces slavensko-romanske simbioze u Dubrovniku ne može se samo izučavati u svijetlu lingvistike, jer se tada upada u jednostranost. Treba simbiozu shvatiti u svim njezinim elementima, počevši od uzajamnog utjecaja na uređenje vlasti, društvenih odnosa ne samo u agraru nego i obrtu, trgovini, pomorstvu, sudstvu, jeziku, topomastici itd., i dati tome određenu proporciju i dinamiku. (O nekim etničkim pitanjima simbioze usp. A. Marinović, O etničkom sastavu starog dubrovačkog društva, »Dubrovnik«, 1—2, 1962, str. 82—90. — O simbiozi romansko-slavenskoj usp. i Ž. Muljačić, O imenu grada Dubrovnika, Zadarska revija XI, 1962, str. 154).

Osim ovih primjedaba želim iznijeti i neke druge. Autorica je nastojala da čitavom svom istraživanju dade naučni, objektivni ton. Međutim, ponekad ipak upada u stanovitu tendencioznost, uskogrudnost i natezanje Raspravljajući o slojevima patricijata u XIV st., ističe da se u razdoblju od sredine 30-ih do sredine 40-ih godina događa »obrt u dubrovačkom patricijatu u korist orijentacije prema Srbiji«, »jasno se može zapaziti usmeravanje prema Srbiji«. Ta orijentacija i usmjeravanje poklapa se, po njezinoj tvrdnji, s vremenom dolaska na prijestolje »Stefana Dušana, s kojim su Dubrovčani već održali prisnije veze dok je još bio ‚rex juvenis‘, ‚mladi kralj‘« (52). Oni rodovi koji su protagonisti te orijentacije jesu, prema M., najugledniji i privredno najjači dubrovački rodovi, između ostalih: Bona, Goce, Saraca, Bonda, Građe, Poca, Resti, Gambe, Buchia, Calich itd. Prema našem mišljenju, kad bi bilo ispravno povezivati politički uspon ovih rodova zbog njihove orijentacije i usmjeravanja prema Srbiji, tada se ne bi dogodilo da 1358., kad se u Dubrovniku vodi diskusija o tome šta da se radi poslije oslobođenja od Mlečana, da se takoreći uopće ne postavlja pitanje da Dubrovnik prizna suverenitet srpske države. Da su ti rodovi dugovali svoj politički uspon orijentaciji i usmjeravanju prema Srbiji, tada bi oni kao vodeći sloj 1358., mogli u potpunosti ostvariti svoje težnje. A toga nema. U Dubrovniku, kao što je poznato, vodi se borba između Marina Goce, protagoniste za oslon na ugarsko-hrvatsku krunu, i pristaša nadbiskupa Ilije Saraca, odnosno Marina Bone i Marina Mence, koji su isticali »dubrovačizam« (usp. M. Medini, Dubrovnik Gučetića, SAN, Beograd 1953, str. 46—60 i d.). Oni rodovi koji su igrali odlučnu ulogu u prvoj polovici XIV st. — osobito Goce, Bona, Resti, Gondola, Georgio — igraju veliku ulogu i poslije 1358. (Mahnken, 53, 74). Kad bi se, dakle, radilo o tome da u prvoj polovici XIV st. dominiraju dubrovačkim političkim životom samo oni vlasteoski rodovi koji su orijentirani prema Srbiji, tad bi poslije 1358. morali dominirati oni koji su bili protagonisti drugačije orijentacije, a ni toga nema. Rodovi Goce, Bona, Resti i dr. ostali su i u drugoj polovici XIV st., kad je orijetacija drugačija, važan politički faktor u dubrovačkom političkom životu. Prema tome, uspon nekih rodova u prvoj pol. XIV st. treba tražiti u drugim razlozima.

Takvih i sličnih autoričinih postupaka ima i u daljim primjerima. Npr., ona uspoređuje pojavu slavenskih, romanskih i kršćanskih imena u Dubrovniku u

prvoj pol. XIII st. s takvim imenima u Srbiji (68) — kao da su Dubrovčani krstili djecu ugledajući se jedino u imena kakva se daju u Srbiji. Pojavu nošenja dvaju imena: kršćanskog i slavenskog u drugoj pol. XIV st. (Dragoe Clementis de Goce) povezuje s današnjim običajem u Srbiji gdje, kako ističe, pored imena nadodaju još jedno ime iz milošte (70—71), kao da ne postoje davno prije toga i u Hrvatskoj dvostruka imena Petar-Krešimir, Dmitar-Zvonimir i sl. Ne ću spomenuti, npr., da pojavu vokativa umjesto nominativa (Jacobae Felixe) opet povezuje s takvom pojavom u srpskim junačkim pjesmama (73, bilj. 66), kao da toga nema kod svih južnoslavenskih junačkih pjesama. Izvan sumnje je da su između srednjovjekovnog Dubrovnika i Srbije postojale veze i uzajamni utjecaji. Treba ih priznati, isticati i dalje istraživati. Ali zbog tih veza ne smije se opet zahtijevati da se takoreći svakoj pojavi u Dubrovniku mora tražiti jedini uzrok u Srbiji. Neke slavenske utjecaje u Dubrovačkom životu treba tražiti u općeslavenskom utjecaju. Mislim da je to i najpravičnije. Jer je pitanje koliko su i same srpske pojave (onomastika, pravo, jezik itd.) tipično srpske, a koliko općeslavenske. Da treba u slučaju Dubrovnika postupati neki put u općeslavenskom smislu, navest ću nekoliko primjera. Pojavu hipokristika u toku prve pol. XIV st. u Dubrovniku autorica je ispravno povezala s takvom pojavom i u ostalim dalmatinskim gradovima. Kao što je poznato, hipokritici se javljaju u dalmatinskim gradovima pod općenitim utjecajem Slavena (Skok, n. dj., 17). Pišući o slavenskom utjecaju na obiteljsko pravo u Dubrovniku, autorica se poziva, između ostalog, i na Vinodolski zakon i običajno pravo u staroj Crnoj Gori. Tu je postupila pravilno i težište u izučavanju te pojave bacila na širu slavensku bazu. Postoje, dakle, u srednjovjekovnom Dubrovniku širi slavenski utjecaji koji su zajednički i drugim gradovima na Jadranu i čitavom zaleđu od Vinodola do Crne Gore i dalje. Treba izučavati veze Dubrovnika sa svim našim krajevima.

Poznato je kako se razvijao geografski pojam Dalmacije, od rimskog do bizantskog pojma. Poznato je kako se od XV st. širenjem mletačke vlasti širi teritorijalni pojam Dalmacije na štetu hrvatskog područja. Autorica za obalu i stanovnike istočne obale Jadrana ima samo izraze: Romani, Ugarska, Dalmacija, Dalmatinci, Dalmatinski gradovi, Zadrani, Šibenčani, Splitsani, Trogirci, Korčulani i sl. Njoj je Dalmacija područje između Jadrana i Ugarske (61, 79 i sl.). Prema tome, Hrvata u XII, XIII i XIV st. na jadranskoj obali, prema M., uopće nema! Ne bi zacijelo bilo zgodno pomisliti da autorica tako namjerno piše.

Samo je djelomično tačna autoričina tvrdnja: »Karakteristično je da se Dubrovčanin sam uvek nazivao samo ‚Raguseus‘ odnosno ‚Dubrovčan‘« (86). Dubrovčani upravo u XIV st. i dalje često puta sami sebe nazivaju i priznaju se Dalmatincima. Ne protestiraju, ako ih takvim i drugi nazivaju i uklapaju u teritorijalno-politički i etničko-kulturni pojam Dalmacije (usp. V. Foretić, Godina 1358. u povijesti Dubrovnika, Starine 50, 251—278). Ne kažem da treba tvrditi da su Dubrovčani Hrvati već u VII st., ali smatram da današnje nacionalno osjećanje treba ipak uzeti u obzir kad se piše o etničkim pitanjima srednjovjekovnog Dubrovnika.

Nećemo posebno isticati neke kontradikcije u tvrdnjama autorice. Npr., na str. 67 kaže da su muškarci imali romanska imena u XIII st. zbog trgovine s

Italijom i Srbijom, a na str. 70 da kod muških imena u XIV st. ne prevladavaju oblici s romanskim sufiksima. Može li se i ta pojava u XIV st. protumačiti trgovačkim vezama s Italijom i Srbijom?

Prijeći ćemo preko netačne tvrdnje da se vlastita imena Deodatus, Foscus, Calende, Felix, ne javljaju u XIV st. (68) jer se, npr., Foscus javlja 1356. i 1357. (Foscus Clementis de Lucaro — VC 1, 56 — SC 1, 132), Deodatus de Lucarce 1345 (DC 14, 240) Calenda de Ragnina 1348. (Test. Blagog djela 177), Kallenda del Uetrano 1364. (DC 19, 55), a Felix je kao vlastito ime kod obitelji Grede često zastupljeno u početku XIV st. Nećemo naročito isticati da se vicecomes za otoke ne spominje tek 1336. (40—41), nego 1329. (DC 9, 98). To su, zaista, sitnice i neminovne u svakom djelu takvog formata.

Međutim, veću pažnju posvetit ćemo primjedbama o vlasteoskim rodovima. Mimoići ćemo one zamjerke koje su već učinjene u naučnoj kritici, a tiču se rodova Thoma i Buchia (usp. B. Krekić — J. Mijušković-Kalić, JIČ III, 1964, br. 1, 76—77). Upozorit ćemo da u XIV st. postoje tri više-manje službena popisa biološkog stanja dubrovačke vlastele. Prvi je sastavljen prilikom diobe zemlje na Stonu i Pelješcu 1333, drugi 1366. prilikom diobe gornjih dijelova Astoreje, treći prigodom diobe zemlje 1399. u dubrovačkom Primorju. Poteškoća je što su među vlastelu pomiješani i pučani, pa ih treba odvojiti. U prvom popisu osobito su spomenute obitelji odnosno rodovi: Bacante — Baraba — Berisigna — Gallo — Galloço — Goislavo — Rosso/Rubeus — Spavalst (vjerojatno Spavaldi) — Slauce — Vitana — Trepagna — Zona. Ti se rodovi kao autorice ili ne spominju, npr. Rosso/Rubeus — Zona, ili se povezuju kao ogranci drugih rodova. Možemo upozoriti da se u ovom popisu Bacante spominju dvojeno od Benessa, protivno autorici koja ih spaja. Također su Gallo odvojeni od Mence, Galloço od Volce, Goislavo od Crossio, Slauce od Luca, Trepagna od Vitane, koji su prema autorici identični (14—15). Sličan je slučaj s popisom vlastele iz 1366. Te je godine općina razdijelila gornje dijelove Župe i Šumeta vlasteli od 7. — 24. decena. To je drugi popis vlastele. U njemu ima manje vlasteoskih rodova nego u popisu 1333, što je i razumljivo. Naime, 1348. i 1363. prošla je Dubrovnikom kuga koja ih je prorijedila. U popisu se spominju, između ostalih rodova, i rodovi Galoço i Slauce. Oni se javljaju kao odvojeni rodovi, a ne kao ogranci roda Volcio (Galoço) odnosno roda Luca (Slauce), kako hoće autorica (14, 292). Mislimo da ipak treba u nekim slučajevima zadržati stanovitu rezervu i ne priključivati odmah rodove rodovima. Da postoji neka veza između popisa vlastele iz 1333. i 1366, pokazat ćemo na nekoliko primjera. Baccante dobivaju zemlju 1333. kao poseban rod. Međutim, u toku XIV st. uklapaju se potpuno u rod Benessa, što ispravno tvrdi M., pa 1366, prilikom diobe zemlje u Astoreji, ne spominju se više kao samostalan rod. Bauxela je nadimak za neke članove vlastelinskog roda Prodanello, štaviše, neko vrijeme prevladavalo je kao ime, kako tvrdi M. U popisu pak vlastele iz 1333. spominje se samo Bauxela, a ne i Prodanello, dok se 1366. spominje samo Prodanello. Rod Goislavo javlja se samostalno do 27. I 1359. (Ven. Canc. 1, 186). Autorica i sama nije potpuno sigurna da li ga treba uvrstiti u obitelj Crossio (183).

Iako autorica stoji na stanovištu da uvrstiti među vlastelu treba samo one rodove koji su članovi Velikog vijeća, ipak nije mogla za taj svoj stav naći

uvijek dovoljno opravdanje. Među vlastelom, npr., obradila je i rod Culo za koji smatra da po svoj prilici nije posebna porodica (185). Nema im spomena u Velikom vijeću. Slučaj Goliebo (256, 258) također je interesantan. Ne nalazi se među članovima Velikog vijeća, ali prilikom diobe zemlje na Pelješcu 1333. i Astoreji 1366. nalazi se među vlastelom. Rod Zaulego autorica obrađuje među vlastelom (453—454), a ne spominje se kao član Velikog vijeća. Iz tih nekoliko primjera možemo zaključiti: ili su obitelji Culo, Goliebo, Zaulego ogranci nekih rodova pa se zbog toga ne javljaju kao članovi Vel. vijeća, ili moramo prihvatiti i drugi princip: priznati za vlastelu i one koji se nalaze na popisu među vlastelom prilikom diobe zemlje 1333. i 1366. a nisu članovi Vel. vijeća. Dodajemo svemu ovome činjenicu da su Dubrovčani davali plemstvo i susjednim velikašima (najčešće bosanskim, pa čak i hrvatskim) (usp. J. Mijušković Dodelivanje dubrovačkog građanstva u srednjem veku, Glas SAN, CCXLVI, 1961, 102), a koji se, kako mi se čini, nisu uvijek vodili u spisku članova Vel. vijeća, niti su prisustvovali sjednicama. Možemo, dakle, zaključiti da su neki rodovi smatrani za dubrovačku vlastelu, a da nisu morali uvijek biti obuhvaćeni u spisku kao članovi Vel. vijeća. Međutim, mora se priznati da je članstvo u Vel. vijeću najjači dokaz da je netko dubrovčki vlastelin. U tome je vrijednost autoričinih istraživanja.

Već je i Jireček konstatirao u svojem poznatom djelu »Die Romanen... III« da se neki rodovi javljaju kao vlastela, a kasnije da prelaze u pučane, pa opet u vlastelu (npr. Goliebo), da su neki rodovi identični (npr. Lampredio sa Zalengo, Lampri sa Deodati), zatim da su Pecorario linija Goce, kao što bi Pesta bio linija Sorgo (usp. n. dj., sub voce). Međutim, on je ipak te rodove kadgod se javljaju samostalno i odvojeno, smatrao posebnim rodovima. Autorica identificira rod Baraba sa Vitana. Oni se, prema njenom izlaganju, identificiraju tek poslije 1371. a da se do tog vremena često puta javljaju odvojeno (121—124). Smatram da ta dva roda treba obrađivati odvojeno sve do pol. XIV st. Uspoređujući zemljovlasnike koji se prezivaju Vitana s onima koji se prezivaju Baraba, nisam mogao naći identična osobna imena kojima bi se moglo izmijeniti prezime Baraba — Vitana, a da bi to mogle biti iste osobe.¹

¹ Kod roda Vitana našao sam ova imena zemljovlasnika: Marinus 1296—1343 (DC 3,46 — T 3,72), — Bose 1312—1364 (DC 19,35), — Parua u. q. Marini 1325—1339 (DN 4,167 — DN 6,252), — Vita f. q. Marini 1324 — fuit 1355 (MR I, 131 — DC 18,76') — Mare u. q. Luce 1344 (DC 14,116), — Nicola 1325—1339 (DN 4,169' — DbN 2,277), — Marinus 1354—1363 (DN 7,79 — DC 19,24), —

Rod Baraba javlja se u ovim imenima: Drase f. c. Marini 1301—1319 (Pr. r. 2,71' — DN 3,310), — Dobrosclaua u. c. Vite 1301 (Pr. r. 2,71'), — Desa u. q. Marini 1282 (Črem. br. 1014), — Rade filia q. Sergi 1283 (T 1,26'), — Pribi f. Sergi 1283 (T. 1,26'), — Pancratius f. Vite 1313 (DN 1,102), — Junius fuit 1314 (DN 2,22), — Nicola f. q. Vite 1327 (DC 8,166), — Marino 1363 (T 5,304), — Paulus 1365—1366 (DC 19,113 — MR III, 343).

Arhivske signature upotrijebljene u ovom prilogu odnose se na serije Dubrovačkog arhiva: DC = Div. canc. — DN = Div. Not. — VC = Vend. canc. — Pr. r. = Praecepta rect. — SC = Sent. canc. — DbN = Deb. not. — T = Test. — Ap = Aptagi.

Signle tiskanih izvora jesu: MR = Monumenta raguisina — Črem. = Čremošnik, Spisi dubrovačke kancelarije I — St. XI = S. Ljubić, Popis prodaja dubrovačkih iz XIV st, Starine XI.

f. = filius, filia, — u. = uxor, — q. ili c. ili o. = quondam, odnosno condam ili olim.

Jedino se u tom razdoblju nekako istodobno javljaju Nicola de Vitagna (1325—39) i Nicola f. q. Vite de Baraba (1327). Međutim, prvi ima posjede isključivo u Čibaći u Župi², a drugi ulazi 1327. u posjed u Zatonu.³ Osim toga, rod Vitagna stalno se u prvoj pol. XIV st. javlja kao zemljovlasnik u Zatonu,⁴ a rod Baraba samo jedanput i to 1327. Istovremeno žive i Marinus (Maroe) de Vitagna (1354—63) i Marino de Baraba (1363). Prvi ima posjede u Gružu, Šumetu i Župi,⁵ a drugi vinograd u Gružu koji 1363. oporučuje da se u njemu obnovi crkva sv. Ivana.⁶ Osim toga, i sama je autorica istakla da neki od roda Vitagna nikad ne nose u prvoj pol. XIV st. ime Baraba (122). Prilikom diobe zemlje na Pelješcu 1333, Vitagna se spominje odvojeno od Baraba. Međutim, pri diobi zemlje u Astoreji 1366. i u Primorju 1399. spominju se samo Baraba. Znači da se rod Vitagna dotada potpuno uklopio u rod Baraba. Do toga vremena treba ih, dakle, tretirati i voditi odvojeno.

Mislimo da treba biti oprezan i s obitelji Cluno, jer se ona samo djelomično može identificirati s rodom Zavernico (454—457). Rod Drincas autorica uklapa u genealošku cjelinu roda Picinegi (364—365), a nema dokaza da su bili članovi Vel. vijeća, pa prema tome, na osnovu njenog principa, i vlastela. Dakle, ima malo nedosljednosti u autoričinom izlaganju.

Na kraju ćemo istaći još jedno opažanje. Dubrovačka je općina prilikom diobe zemlje u Astoreji 1366. razlikovala rodove koji su sastavna grana jednog rodovskog debbla i koji potpuno pripadaju tom rodu od onih koje smatra posebnim rodom. Nađemo li da u tom popisu općina spominje neki rod odvojeno, možemo zaključiti da ga i ona smatra posebnim rodom ili da je unutar jednog većeg roda autonoman. Budući da se 1366. odvojeno spominju rodovi: Mence del Gallo, Preslića, Pecorario, Sclaucio, Galoço, moramo ih i mi tada smatrati posebnim rodom (M. ih, naprotiv, ne priznaje kao poseban rod). Oni će se tek kasnije, tokom daljeg vremena, izgubiti ili izumrijeti ili uklopiti u drugi rod s njime se identificirati, kao što se to dogodilo mnogim rodovima i ograncima prije njih. I sama M. morala je priznati stanovitu autonomiju i samostalnost u djelovanju ovim rodovima. Npr. za Gallo i Preslića (uspoređ. str. 319), Galoço kao loza roda Volce, nastupa potpuno samostalno od 1320—69. kad izumire (444—445). Rod Pecorario ima svoje posebno genealoško deblo (234—235, i table XXXIV/1). Što se tiče identifikacije roda Slavce s Luca u to vrijeme, ni sama autorica nije u to sigurna (»postoji izvestan povod za pretpostavku da kompleksu Luca pripada i ona vlastela iz XIV koju nazivaju prezimenom Slauce«; 292). Prema tome, i te rodove, doklegod je to moguće, treba obrađivati posebno. Ovo nekoliko primjera pokazuje da autorica češće barata s nedovoljno argumentiranim premisama, ali da na kraju ipak, na temelju njih, stvara određene zaključke i uklapa rodove jedne u druge i identificira ih.

Prema našem istraživanju, 1366. postoje u Dubrovniku 53 samostalna vlasteoska roda: Babalio, Balatia, Baraba, Basilio, Batalo, Benessa, Binzola, Boccignolo, Bodacia, Bona, Bonda, Buchia, Caboga, Calich, Catena, Crossio, Dersa,

² DN 4,169' — 5,197, — DbN 2,277'

³ DC 8,166

⁴ DC 5,1', 92, — DN 1,125' — 2,23, — DC 12,144, — T Blagog djela 22 itd.

⁵ DN 7,79, 149', — DC 19,23 — MR III, 328

⁶ T 5,304 .

Gallo, Galoço, Georgio, Getaldi, Gleda, Goce, Goliebo, Gondula, Grade, Luca, Lucari, Macedauro, Martinussio, Mathesa, Mence, Mlascagna, Palmota, Pecorario, Petrana, Poca, Preslica, Proculo, Prodanello, Ranana, Rasti, Ribica, Saraca, Slauce, Sorgo, Stillo, Tudisio, Vlcassio, Volcio, Zamagna, Zavernego, Zreva. Ovaj se popis vlastele razlikuje od popisa koji daje M. u tome što ona ne priznaje kao posebne rodove: Gallo, Galoço, Presliça, Pecorario, Slaucio i Goliebo, za koji nije sigurna da li je vlasteoski. U popisu ne spominjem rod Zaulego. On nije vlasteoski rod, jer je zemlju primio u IV decenu među pučanima. I autorica sumnja da se radi o vlasteli (453—454). U popisu ne spominjem rod Ceria kao živ u to vrijeme. Autorica produžuje njegovu egzistenciju do 1379. (176). Ako je taj rod zaista živ 1379, morao je primiti zemlju 1366. Budući da ga nisam našao u popisu vlastele koji su te godine dobili zemlju, nisam ga uvrstio u popis. Ako on zbilja postoji 1379. i vrši vlastelinsku funkciju kao miles, onda se mojoj tvrdnji da popis vlastele iz 1366. predstavlja biološko stanje vlastele može staviti prigovor. Zamolio sam dubrovačkog arhivistu prof. Z. Šundricu da i on provjeri u originalu dubrovačkih »Reformationes« podatak da li je Marinus Ceria bio 1379. živ. Odgovorio mi je (pismo 16. IV 1964) da na dotičnom mjestu u originalu ne piše Marinus Ceria kako je to tiskano u Mon. rag. IV, 242, na koji se podatak M. poziva, nego da piše Marinus de Zona (Ref. 24, 67). Vršeći dalja istraživanja, pronašao sam da je u originalu »Reformationes« (20, 51) zapisan također Maroe de Çona, koji se u »Libro negro dell' Astarea« i u »Libro Rosso — nunc Matica« piše kao »Maroe de Creva«. Rod Ceria dakle ne živi 1366. Budući da u Dubrovniku postoji rod Zona, koji se, istina rijetko, javlja u dokumentima od 1278. do 1379 (a možda i dalje), mogli bismo nabaciti pretpostavku da je taj rod grana ili identična s vlasteoskim rodom Creva. Prema tome, popis vlastele dobitnika zemlje u gornjim dijelovima Astareje 1366. može biti koristan izvor za upoznavanje biološkog stanja vlastele te godine. Pitanje je jedino što je s rodod Ganguli. Prema autorici živi taj rod do 1372, odnosno 1385 (201). Međutim, ne nalazimo ga u popisu vlastele 1366. Možda se krije pod nekim drugim imenom. Što se tiče sudbine ostalih rodova, može se napomenuti da se prilikom diobe zemlje u dubrovačkom Primorju 1399. ne spominju više rodovi Galoço, Pecorario, Presliça. Znači da su dotada nestali kao samostalni rodovi. Prilikom diobe zemlje u Konavljima 1423. rod Gallo ne bilježi se više samostalno. Rod Goliebo nalazimo stalno u popisima među vlastelom dobitnicima zemlje od 1333. do 1423. kad poslije toga izumire. (Popis vlastele dobitnika zemlje od 1333. do 1442. objavio je i Roller, Agrarno-proizvodni odnosi na području dubrovačke republike od XIII—XV st., str. 48—49, 198—200, 231, 240). Popisi vlastele dobitnika zemlje objavljenih pri različitim javnim diobama od 1333, preko 1366. i 1399. do 1423. odnosno 1442, mogu se smatrati, iako nisu uvijek potpuni, kao upotrebljivi izvori za biološko stanje, egzistenciju i propadanje dubrovačke vlastele, pojedinih samostalnih rodova i njihovih ogranaka. God. 1366. ima oko 53 vlasteoska roda, 1399. oko 39, a 1442. oko 33 roda.

Ovim primjedbama može se nadodati i jedna čisto načelna primjedba. Autorica piše da se tek u polovici XIV st. vlastela zatvaraju u svoj krug, ne žene se s pučanima, isključivo su oni članovi Vel. vijeća s nasljednim pravom i sl. (7, 34). Ako je to tako, onda do pol. XIV st. ne bismo mogli sigurno znati

tko je vlastelin, jer se Vel. vijeće tek tada zatvara. Zbog toga ne bismo smjeli, po našem mišljenju, potpuno mimoći popis vlastele iz 1333. Njega je učinila dubrovačka općina, koja je u tom slučaju, kao i u onim sličnim kasnijim, valjda znala koga treba uvrstiti i smatrati kao vlastelina, tko je samostalan rod, a tko nije, koliko ima članova obitelji i sl. Slična je stvar i s ostalim popisima prigodom diobe zemlje do 1442.

III Mora se priznati i odati zasluženno priznanje autoričinom trudu prilikom sastavljanja genealoških tablica. Ona je u labirintu različitih rodbinskih odnosa uspjela dati pregledne genealoške veze. Njezin rad bez sumnje predstavlja solidan temelj za daljnja istraživanja u tom pogledu. Ona je savjesno pregledala, tako reći, nepregledan niz objelodanjenih dokumenata i literature. Ipak, dogodili su se i propusti koji su neminovni, jer su i izvori i literatura za ovo razdoblje opsežni. Od literature ne nalazimo npr. C. Fisko-
vić, Prvi poznati dubrovački graditelji, Dubrovnik, 1955, ni L. Beritić, Utvrđenje grada Dubrovnika, Zagreb 1955, što bi joj pomoglo da bolje osvijetli djelatnost vlastele i na tom području. Nije dovoljno iskorišten ni VI sv. *Illyricum sacrum*. Mnogo više se osjeća pomanjkanje konzultiranja priloga Š. Ljubić, Popis prodaja dubrovačkih iz XIV st., Starine XI, jer je to utjecalo da pojedine genealoške veze nisu dobro osvjetljene (pitanje je jedino koliko je Ljubićevo čitanje pojedinih imena tačno). Pregledavajući svoje zabilješke o dubrovačkim vlastelinskim rodovima do 1366, prinuđen sam konstatirati, preko svoje volje, da ću morati učiniti stanovite nadopune i to u dvojakom smislu: jedne će se odnositi na proširivanje vremena pojave i djelovanja pojedinaca u sklopu svojeg roda. Neki se pojedinci ranije javljaju i dulje žive nego to autorica iznosi. Te nadopune ne smatram naročito bitnim. Glavno je da se za nekog zna kad je po prilici živio. Jedino smatram da je određivanje što tačnije godine vijeka djelovanja nekog pojedinca pitanje same naučne istine. Međutim, mora se upozoriti da ima i u arhivskim dokumentima nesigurnosti. Ako se neki put u njima spominje netko kao živ, osobito kao zemljovlasnik, ne mora još značiti da je dotada i živio. Ako nije provedena ostavinska rasprava, imanje se dugi niz godina vodi na njegovo ime i poslije smrti. Zbog toga, ako razlika između datuma smrti u mojim bilješkama prema dokumentima iznosi manje od deset godina nego što to autorica navodi, nećemo te datume popravljati. Dok nismo uvijek sigurni kad netko prestaje živjeti, sigurniji smo u datiranju njegove pojave u dokumentima. Osim toga, nismo uvijek sigurni kod prezimena koja su nastala od patronimika — da li je to vlastelinsko prezime ili je patronimik bez veze s određenim vlastelinskim prezimenom. Nismo uvijek sigurni da li je notar tačno zapisao očevo ime, osobito ako prenosi tuđe izjave o generalijama trećeg. Ne možemo se uvijek pouzdati ni u testamente kao dokaz za smrt, jer su mogli biti sastavljeni mnogo prije stvarnog časa smrti, ali isto tako registrirani poslije smrti. Ima dakle dosta problema u genealoškome smislu. Zbog toga ćemo u nadopunama više ukazivati na one godine u kojima se pojedinci ranije javljaju u dokumentima nego je to autorica navela. Obratno, manje na godine kada se oni prema njezinom proračunavanju više ne javljaju. Te nadopune u datumima označit ćemo kod pojedinih rodova rimskim brojem I. Mnogo su važnije nadopune koje se odnose na onu vlastelu koju autorica nije

spomenula kao žive. Te nespomenute osobe obradit ćemo pod rimskim brojem II. Pod rimskim brojem III svrstat ćemo problematičnu vlastelu. Ići ćemo redom autoričnih genealoških tablica.

Babalio: I) Volcius 1296 (T 2, 20), ne 1297, — Darussa 1364 (DC 19, 41), — Volce (Vocxa) f. Blasii 1365 (DC 19, 112).

II) Stana, monialis in monasterio s. Marie de Castello, f. Regine uxoris q. Vite 1332 (Ap. 2, 169'), — Marcus de Rusini 1359 (VC 1, 186'), — St. XI, 8).

III) Radoslauus f. Volcy 1335—1357 (DC 11, 110 — DN 7, 134').

Baraba (Vitagna) I Junius (fuit) 1314 (DN 2, 22), — Bose de V. 1312 (DC 5, 1'), a ne od 1318.

II) Dobre u. q. Marini 1281 (Črem. 536), — Parua u. q. Marini de V. et Vita filius eius 1329—1339 (DC 9, 38 — DN 6, 252).

III) Agaypa u. q. Dabro de B. 1283 (DC 1, 130'), — Agappis, fillia q. Georgii de Catherino et u. q. Dabro de B. de Antibarò 1342 (T. 3, 71').

Basilio: II) Nalescus 1334 (DC 10, 194).

III) Stanissa et u. eius Drage et eorum f. Pasque 1281 (Crem. 459), —

Benessa: I) Petrus 1313 (DC 5, 85), — Pancratius 1334 (DC 10, 199'), — Rade u. q. Pancratii 1335 (DC 11, 102'), — Dimco i žena mu Elena 1365 (DC 19, 87').

II) Nesa u. Marghi 1357 (DN 7, 165').

III) Rada Mathei Simonis 1336 (DC 11, 119').

Binçola: I) Dimitrius 1320—1333 (DC 6, 220' — DC 10, 27), — Vitalis 1312 (DN 1, 82'), — Aniča f. q. Michaelis 1363 (DC 19, 30), a ne Michael pok. 1365, — Schimosa, f. c. Andree de lo Muto, u. Binçole 1283 (DC 1, 133).

II) Regina abatissa mon. s. Maria de Castello 1311 (DN 1, 49), — Fuscus q. Jacobi de Binçola 1297 (T 2, 23').

III) Giuchota 1364—1365 (DC 19, 60, 112').

Bissiga: I) Petrus et Prode fratres 1356 (SC 1, 132).

Bocinolo: I) Slaua u. o. Margariti 1321 (DC 6, 102), — Drasa religiosa 1321—1325 (DC 6, 141 — T 3, 13), — Marinus 1333—1343 (DC 10, 112 — DC 14, 199').

II) Marinus Martini 1363 (St. XI, 9).

Bodaça: I) Laurentius 1314—1330 (DN 5, 259').

II) Marchus 1306 (DC 4, 118'), — Schimosa u. o. Ursatii 1319. pok. (DN 3, 324), — Stane u. q. Mathei imala i sina presbiter Michael 1329 (DN 5, 208), — Domagna 1340 (DN 6, 267'), — don Michael 1352—1357 (DN 7, 11', 131), — Nifcus di Mathe 1363 (T 5, 292).

Bona: I) Luca 1343 (DC 14, 25), — Marinus Junii 1363 (DC 19, 23').

Bonda: I) Pascha 1361 (VC 1, 223), — dompnus Marinus 1336 (DC 12, 266'), — Unce 1324 (DN 4, 155), — Martolus 1324 (DN 4, 155).

Bubagna: II) Nicoletta f. q. Laurencii et Goye, Anna, polusestra ili sestra Nicolette, žena Stephani q. Nicole de Surco, i Franca, polusestra ili sestra Nicolette, žena Junii Mathie de Mence 1325 (DN 5, 80).

Caboga: I) Blasius 1348 (T 5, 68), — Rade u. Jure 1358 (VC 1, 182).

II) Giue f. q. Johannis 1320 (DC 6, 214), — Alegretus 1323 (DN 5, 125), — domnus Junius de C. 1324 (DN 4, 161').

Calich: I) Maria u. q. Gheruasii de Cherpa, filia q. Dobrosclai de Calich (DN 4, 170).

Casiça: I) Jacobus 1358 (VC 1, 178').

II) Anna u. o. Petri 1321—1326 (DC 6, 138 — DN 5, 125').

III) Çorota de Cosiça 1327 (DC 8, 238).

Cepre: Leonardus 1318 (DN 3, 37') — možda vlastelin.

Cherpa: II) dompnus Ursatius 1334—1340 (DN 6, 275 — DC 10, 232'), — Mare u. q. Marini 1340 (DN 6, 275), — don Giue 1353 (DN 7, 49).

Chisagna: I) Marinus 1301 (Pr. r. 2,77'), — Marussa et Nicoletta filie Petri 1354 (VC 1, 68').

II) Maria u. q. Blasii 1325 (DN 5, 87').

Cranca: I) Ticaslaua u. Petri 1343 (DC 14, 206), — Maroe f. Gine 1356 (DN 7, 169).

Crossio: I) Nicola pok. je 1310 (DN 1, 20'), — Draga 1311 (DN 1, 51), — Maria u. q. Marini, filii o. Jacobi 1313 (DN 1, 125), — Jacobus 1353 (VC 1, 63).

II) Pribi u. q. Georgii 1309 (DN 2, 11'), — Mare mater Jacobi (Jache) 1336 (DC 11, 120'), — Maroe f. q. Jache 1357 (DN 7, 129').

Goyslavi: I) Misse et Goye 1359 (VC 1, 186).

Dabro: II) diaconus Ursatius f. Petri 1283 (DC 1, 117'), — Duxana f. Junii 1334 (DC 10, 232'), — Dompniça f. Junii 1335 (DC 11, 103).

Deodati (Lampre: I) Tisse de L. 1318 (DN 3, 306').

II) Drase u. q. Nicole de D. 1333 (DC 10, 19).

Dersa: I) Thisse f. q. Michaelis Dersimiri 1330 (Ap. 2, 6), — Bonus de Dersimiro 1331 (Ap. 2, 40), — Bona u. q. Johannis (Junii), f. Michaelis 1282—1300 (DC 1, 99 — Pr. r. 2, 54), — Dobrosclaua u. Stephani 1295 (DC 3, 34).

II) Marinus f. c. Mathei de Desimiro 1312 (DC 5, 19'), — Marinus de Desimir 1326 (DC 8, 227), — Rosa f. q. Petri de Dersimiro nepos Thisse 1330 (Ap. 2, 6), — Anna f. q. Stephani 1341 (DC 14, 240), — Marussa f. Michaelis 1348 (DC 15, 90), — Mare u. Blasii 1357 (VC 1, 161 — St. XI, 8), — Marinus Junii 1359 (VC 1, 231 — St. XI, 8).

Gambe: II) Sclaua u. q. Palme 1327 (DN 5, 162').

Ganguli: I) Desaça 1310—1330 (DN 1, 27' — DN 5, 247').

II) Matheus et Anna f. Dessace uxoris q. Michaelis 1332 (Ap. 2, 127) — Drasce di Piero 1350—1361 (St. XI, 7).

Georgio: I) Michael 1306 (DC 4,57), — Agapi 1306 (DC 4, 72'), — Jacobus 1314—1335 (DN 2, 8' — DC 11, 103), — Matheus q. Jacobi 1335—1344 (DC 11, 102' — DC 14, 236'), — Tripe (DN 5, 134'), — Matheus q. Jacobi oženjen je i zet mu je Nicola de Saraca 1354 (DN 7, 75'), — Çugno frater di Mathia 1363 (T 5, 282'), — Nicholeta u. q. Pasche 1357 (VC 1, 156).

II) Çannius (Çaninus) 1320—1355 (DC 6, 57 — DN 7, 99') — Martinus 1363 (DN 8, 37').

Getaldi: I) Rossinus de Bisti 1300 (Pr. r. 2, 37).

Gleda: I) Georgius 1313 (DC 5, 195'), — Ursatius f. q. Marini 1317—1326 (DN 2, 112' — DC 8, 126'), — Marinus 1316 (DN 2, 74'). Johannes (fuit) 1330 (Ap. 2, 34).

II) Palma 1423 (DC 7, 46'), — Junius f. Felice 1324 (DN 4, 157').

Goce (Pecorario: I) Tripicus f. q. Nicole 1325 (DC 8, 21'), — Parve 1363

(DC 19, 23), — Climçe 1353 (VC 1, 55) — Nicolletta f. Clime Vallis 1354 (VC 1, 111).

II) Maria u. Petri de P. 1340 (DN 6, 276), — diaconus Blaxius de P. 1354 (DN 7, 70), — Sclaua u. q. Marini de P. et Paulus f. predicti Marini 1332 (Ap. 2, 153'), — Slava de P. u. c. Calende de Stepacia 1283 (DC 1, 130).

Gondola: I) Junius (Çugno) 1341 (DC 13, 24'), — Jacobus f. q. Marini 1325 (DN 5, 95'), — Giue f. q. Nicole 1339 (DN 6, 252).

Grede (Felice: I) Bella u. Junii de Felice 1312 (DC 5, 174'), — Junius f. q. Mathei 1357 (DN 7, 172), — Dea u. q. Çorçi ima »nepodi« 1348 (T. Bl. djela 126'), — Hiele de Felice 1333 (DC 10, 62).

II) Milobratius 1301—1321 (Pr. r. 2, 75'), — Sergius 1310 (DN 1, 23).

Juda: I) Maria f. Palmerii 1365 (T 4, 68').

II) pitropi Drase u. q. Palmerii 1326 (DC 8, 226').

Luca (Sclau) Slavce: II) filii Jacobi de L. 1300 (Pr. r. 2, 40'), — Drase u. q. Martoli de L. 1317 (DN 2, 112), — Andrea de Slauce 1316—1329 (DN 2, 97' — DN 5, 235), — Georgius Jacobi de Sclaucio 1284 (DC 1, 152).

III) Marinus f. q. Andree Slau de Dulcinio, gener Pabore f. Andree de Pabora 1312 (DN 1, 98').

Lucari (Fusco: I) Luce et Marcocium eius f. 1352 (SC 1, 74).

II) Dobre u. Clementis 1313 (DC 5, 35'), — Andrea 1343—1364 (DC 14, 198 — DC 19, 41), — Foscu q. Clementis 1356—1357 (SC 1, 132' — VC 1, 156), — Marcus q. Giue 1353 (VC 1, 50), — Binçola de Fusco 1313. fuit (DC 5, 200), — Ellias q. Binçole de Fusco 1328 (DN 5, 188'), — Uniça Clementis 1314 (DC 5, 99').

Macedauro: II) Silvester 1296 (DC 3, 44).

Martinussio: II) Thisse 1336 (DC 11, 117'), — Nicus et Jacticus fratres, filii q. Nicolice 1354 (DN 7, 76'), — Philyppe 1357 (DN 7, 170').

Macalesio: I) Maruscus (Marinus) f. q. Nicole 1327 (Ap. 2, 109').

Mauressa (Çuraça: I) Maria u. q. Sauine 1313 (DN 2, 2), — Stane 1336 (DC 11, 115'), — Dessa 1323 (DN 5, 51'), — dompnus Sergius 1339 (DbN 2, 255).

II) Mariga 1365 (DC 19, 124').

Mence (Gallo: I) Mathias Marci (DC 2, 110') 1284, — Maria nepos Rossini Belecho, u. Marini 1301 (Pr. r. 2, 73), — Marcus 1313 (DC 5, 78), — Mence de Mathia 1326 (DC 8, 223'), — Maroe f. q. Junii 1334 (DC 11, 99), — Boni (Dobre ?) Michaelis 1345 (DC 14, 148), — Francha u. Junii Mathie 1325 (DN 5, 80), — Pasqua et Mencius f. q. Laurentii 1326 (DN 5, 125'), — Lampridius, presbiter Andreas, Johannes, Petrus, et Dominicus filii q. Marini de M. 1326 (DN 5, 127'), — Andres et Pasqua etc. filii q. Laurentii 1328 (DN 5, 180), — Maroe Nicole 1340 (DN 6, 280), — Ana u. Marini q. Junii 1364 (DC 19, 36'), — Philippa u. Nicolai filii Marini 1365 (DC 19, 99).

II) Une f. Petri 1335 (DC 11, 111), — Slava f. Lampre 1363 (DN 8, koverta fol. 32), — Legnussa f. Marini de Volcasso, u. q. de Marin de Dyme 1348—1364 (T. Bl. djela, 326 — DC 19, 49), — Filippo di Martin 1350—1361 (St. XI, 7), — Cathna u. Tomchi de Gallo 1365 (DC 19, 99), — Parve 1358 (VC 1, 175), — Matias i Lampredius iz 1300. god., su sinovi Marina de M. (»patris nostri Marini«) (Pr. r. 2, 28).

Mergnuco: I) Helena f. Marie u. q. Pasque 1324 (DN 5, 89), — Stana 1340 (DN 6, 271).

Mlaschagna (Flasco: I) Palmerius f. q. Michaelis Flasconis 1316 (DN 2, 72'), — Blasius de F. 1317 (DN 2, 110).

Pabora: I) Pabora 1313—1320 (DC 5, 73 — DC 6, 71'), — Paulus f. q. Andree 1331 (Ap. 2, 86), — Paulus 1317 (DN 2, 142').

Petrana: II) dompnus Nixa, f. Stane uxoris q. Pauli 1365 (DC 19, 109).

Pičinegi (Brissina: I) Dessa Picinico q. Pasque de Brissina 1334 (DC 10, 199').

II) Petrus de Brissina 1353 (DN 7, 54'), — Dea, f. Cide uxoris q. Pasque de Picinegi, bila je uxor Lampridii f. Nicole de Bonda 1326 (DN 5, 136').

Drincax: II) dompnus Blassius 1343 (DC 14, 25).

Poča: II) Marinus 1306 (DC 4,103).

Proculo (Donato: II) Rania(?) 1310 (DN 1,14'), — Dobre socrus Thome 1325 (DN5,87').

Ragnina: I) Dobrosclaus 1329 (DN 5,217').

II) Goste f. q. Georgii de Grubessa 1311 (DN 1,55').

Recus: I) Symon f. Palme 1282 (Črem. 721).

Resti: I) Symon 1355—1364 (DC 18,103' — DC 19,55 — St. XI, 9), — Čunius f. Leonardi 1339 (DN 6,258'), — Mira u. Syme 1354 (VC 1,99), — Volcinus 1331 (Ap. 2,107).

II) Rusa (Rosa) u. q. Pale 1355—1360 (DN 7,82' — VC 1,206) ima i kćer Marussu, — Matheus di Sime 1360 (St. XI, 9).

Ribiča: II) Pasqual Mate 1358 (St. XI, 8).

Ballislava: II) Bune f. o. Junii 1320 (DC 6,53).

Saraca: II) Rate (Ratcus) 1344—1364 (DC 14,211 — DC 19,41), — Bona u. q. Rossine 1339 (DbN 2,241)

Scarich: I) Vale f. Martoli 1339 (DN 6,249').

III) Grupsa 1306—1314 (DC 4,108 — DC5,210').

Schimosiça: I) Nichfus 1330 (DC 9,173).

Sersi: I) Sersius f. Johannis 1300 (Pr. r. 2,51), — Stana u. Petri 1306 (DC 4,116').

II) Nichiforus 1321 (DC 6,102).

Sorento: I) Todorus (Theodorus) 1313 (DC 5,200'), — Bella u. Nale 1321 (DC 6,74').

II) Perua u. q. Clime 1339 (DN 6,255).

III) Rossinus f. q. Nale 1329 (DC 9,38).

Sorgo: I) Nicola 1312 (DN 1,71), — Ivancus (Yuanchus) 1329 (DN 5,217), — Andreas f. q. Pauli, Paulus je pok. 1306 (DC 4,117), — Andrea de Nicola 1336 (DC 11, 115), — Maria u. q. Dobre 1344 (DC 14,219'), — Parua u. q. Nichi 1352 (DC 17,45'), — Maria f. Iuachi 1324 (DN 4,160).

III) Schimosa u. q. Binçule de Surco 1312 (DN 1,81'), — Pale f. del Symo 1348 (T 5,68).

Stilo (Scocilcha: I) Margaritus 1283 (DC 1,120), — Dessaça f. q. Margariti 1296 (DC 3,43 — Pr. r. 2,72), — Dea Geruassi 1335 (DC 11, 104'), — Toma 1343 (DC 14,62), — Junis (Johannes?) de Scocilcha 1295—1316 (DC 3,34 — DN 2,89'). — Stane u. q. Junii i sin joj Nicola 1328 (DN 5,178).

II Blaxius f. q. Blaxii de Scocilcha 1340 (DN 6,288).

Sumagna: I) Domagna 1335 (DbN 2,52).

II) Buna u. Jacobi 1348—1353 (VC 1,52').

Volcassio: I) Dessiça 1329 (DN 5,231')

II) Pone Damiani 1337 (DC 8,240'), — Rada u. Laurice 1349 (DC 16,31').

III) Andrea f. Picineghi de Vulcasso 1311 (DN1,29').

- Volce: I) Drase u. Marini 1327 (DC 8,240).
III) Petrus de Volcha 1354 VC 1,108').
- Zamagna: I) Stepcus f. Orsi 1364 (DC 19,41' — St. XI, 16)
- Zaulego: II) Maria u. Margi 1343 (DC 14,209').
- Zavernico/Cluno: I) Nicola 1339 (DN 6,255), — Pasqua f. q. Laurencii 1325 (DN 4,170).
II) Angela u. q. Laurencii de Cuhuno 1310 (DN 1,14').
- Zrieva: I) Pasque 1325 (DC 8,216), — Petrus 1333 (DC 10,112).
II) Marco 1350—1361 (St. XI, 7)
- III) Peruoslaus 1327 (DC 8,238), — pitropi Marie f. q. Peruoslavi 1344 (DC 14,222'),
— Helias f. q. Peruoslavi 1339 (DN 6,248), — Braise (?) 1316 (DN 2,100') — Millesa
de Cereua et Jacobiça u. eius 1310 (DC 1, 114), — Vitagna 1283 (DN 1,2'). —
- Zalengo: II) Pribi u. Gregorii de Çlengo 1306—1324 (DC 4,102; DN, 1,57).
- Tefla: II) Teyfla Vitalis de Teyfla 1282—1313 (DC 1,105' — DC 5,193)
- Manger Naimero: II) Maria u. c. Filipi de Naimerio 1296 (DC 3,46).

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

Redakcioni odbor:
KONSTANTIN BASTAIĆ
OLEG MANDIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:
JAROSLAV ŠIDAK

Tajnik redakcije:
IVAN KAMPUŠ

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB